

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**S. Augustinus, Episcopus in Africa Hipponensis, Veritatis
Evangelico-Catholicæ In Potioribus Fidei Controversiis
Testis Et Confessor, Contra Bellarminum Et Alios
Scriptores Papæos, antiquos pariter & ...**

Reiser, Anton

Francofvrti, 1678

Lib. I. cap. 12. & seqq. an à Baptismo diversum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72506)

num in responso ad objectionem *Chemnitii* insuper etiam confundere causam Sacramentorum finalem cum materiali, dum veram similitudinis inter externa Baptismi & cæterorum Sacramentorum Symbola rationem à fine sumi debere contendit, ad analogiam Sacramentalem respiciens. Quamvis enim Evangelici eam non omninò tollant, sed sano sensu facile habere patiantur locum, non tamen sequitur, id quod Bellarminus hic vult, *veram similitudinis inter externa Sacramentorum Symbola rationem à fine sumendam esse*, quia hic primariò ad voluntatem Institutoris Domini respiciendum est, qui sicut tanquam agens liberimum absque hac analogiâ Sacramentis externa quædã signa & Symbola potuisset destinare, ita dum Pœnitentiæ, quæ in verâ cordis contritione & fiduciali Promissionum Evangelicarum apprehensione consistit, nulum tale Signum vel Symbolum adtribuit, eâ etiam sub Elogio Pœnitentiæ habendâ, quam Bellarminus in Controversiâ hujus statu formando sub nomine *virtutis non exiguæ* commendat, eam *mentis conversionem ad Deum* vocans, *necessariam semper ad reconciliationem*, non est, ut à finis consideratione ejusque respectu nobismetipsi sine digito Dei signa vel Symbola formemus vel fingamus, eisque rationem causæ materialis adscribamus, & hinc Sacramentorum numerum præter debitum augeamus, cum in hoc negotio Sacramentali nobis non nisi ex nutu & voluntate Ejus, ejus solùm est Sacramenta instituire, materiamque & formam eorum præscribere, sit vivendum; & quod ad hominem disputantibus hic negligendum non est, de ipsâ hujus Sacramenti, ut volunt, Pœnitentiæ materiâ & formâ, id est, Signo visibili externo ac ejus adplicatione, nondum inter ipsos Sacramentifices Papæos omninò conveniat, non parùm inter se differentes, Confessione *Gerhardi* Catholicâ hunc dissensum satis copiosè Lectori studioso ob oculos ponente. Nunc *quartò* super adhuc est notandum, Bellarminum in responsione ad objectum Augustini de necessitate Elementi in actione Sacramentali testimonium, ejus sensum justo amplius restringere, & ad solùm Baptismi Sacramentum adplicare, quod de Sacramentis in genere dictum est. Præter ea enim, quæ supra de *Verbo Sacramenti* dicta sunt, ex quibus manifestissimè patet, ad Verbum Sacramenti id est, signum audibile, requiri insuper externum aliquod Elementum, id est, signum visibile, illud in aures, ut ita dicam vel scribam, hoc verò in oculos incurrens; illud præmissum hic notandum, si hæc Augustini verba, *accedit verbum ad Elementum, & sit sacramentum*, juxta sententiam Bellarmini deberent intelligi & explicari, quod post *Gerhardum* etiam *Hulsemannus* noster observavit, idem esset, ac si Augustinus scripseret, *Accedat verbum ad verbum, & sit Sacramentum*. Ut non prolixè urgeam, quamvis ibi in specie de Sacramento Baptismi egerit Augustinus, hæc tamen verba de Sacramentis in genere dicta esse, ut potè quorum respectu Sanctus Doctor alibi Sacramenta esse dixit *visibilia in-visibilibus Gratiæ Signa vel signacula*, de quo itidem supra in Quæstione de *sacramentorum sine sigillari* fuit dictum.

in Anti.
Hag. Dif.
put. 10.
P. m. 371.

CAPVT DVODECIMVM & seqq.

de Quæstione,

An Sacramentum Pœnitentiæ à Sacramento Baptismi sit diversum?

Videri posset hæc Quæstio inter Evangelicos & Papistas minimè controversa, nisi eam occasione Canonis Tridentini fecisset de novo controversam Bellarminus, accusans Lutherum tanquam inventorem novi dogmatis, *Baptismum dici posse ac esse Sacramentum Pœnitentiæ, atque lapsos post Baptismum reconciliari per Baptismum memoriâ repetitum*. Actum est de hac Controversiâ in tractatione de *Effectu Baptismi*, & ostendunt vim justo majorem, quasi in eo omnis culpa & pœna verè & omnimodè tollatur, ita ex altera parte peccantes in defectu eidem adscribere vim justo minorem, dum delere in eo docent tantùm peccata Baptismum antecedentia, nullo ad consequentia habito respectu. Nunc breviter vindicanda est Veritas Evangelica, ac Lutherus ab eo liberandus errore, quem Tridentinus Canon, & ejus ductu Bellarminus ei per insignem injuriam impegit, quasi Baptismum & Pœnitentiâ pro uno eodemque habuerit, interque se diversa turpiter confuderit. Id autem melius iterùm fieri non potest, quàm si ipsum audiamus Lutherum, optimè suæ

D d d

mentis

mentis interpretem, qui in libro de *Captivitate Babylonica*, ubi de Baptismi Sacramento Tom. II. egit, sequentia Lectori observanda proposuit: *Vbi virtutem Baptismi in parvulis non po-*
 Jen. Lat. *nit Sathan extinguere, prevailuit tamen, ut in omnibus adultis extingueret, ut jam ferè nemo*
 Pap. 270. *fit, qui se baptizatum recoretur, nedum gloriaretur, tot alius reperis viis remittendorum pec-*
catorum & in Cælum veniendi. Præbuit occasionem his opinionibus verbum illud periculo-
sum D. Hieronymi, si ve male positum, si ve male intellectum, quo Pœnitentiam appellat secun-
dum post naufragium tabulam, quasi Baptismus non sit pœnitentia. Hinc enim, ubi in pecca-
tum lapsi fuerunt, de primâ nave seu tabulâ velut amisâ desperantes, secunda tantum in-
cipiunt niti & fidere, id est, Pœnitentia. Hinc nata sunt votorum, religionum, operum,
Satisfactionum, peregrinationum, Indulgentiarum, sectarum infinita illa onera, & de is maria
illa librorum, questionum, opinionum, Traditionum humanarum, quas totus Mundus jam non
capit, ut incomparabiliter pejus habeat Ecclesiam Dei e tyrannis, quàm unquam habuit Syna-
 P. 271. b. *gogâ aut ullam nationè sub Cælo. Et post aliqua: Vides, quàm periculosum, imò falsum sit, opina-*
ri, Pœnitent. esse secundâ tabulam post naufragiû. & quàm perniciosus sit error, putare, per pec-
catum excidisse vim Baptismi, & navem hanc esse illisam. Manet illa una, solida & invicta na-
vis, nec unquam dissolvitur in ulla tabulas, in quâ omnes vehuntur, qui ad portû salutis vehun-
tur, quæ est veritas Dei in Sacramento promittens. Hoc sanè sit, ut multi è nave in Mare profiti-
ant temerè & pereant. Hi sunt, qui deseritâ promissionis fide in peccata sese precipitant. Verùm
navis ipsa permanet, & transit integrâ cursu suo. Quod si qua gratia ad navem reverti potest,
nulla tabula, sed solida nave ipsa feretur ad vitam. Hic est, qui ad promissionem Dei stabilem
& manentem revertitur per Fidem. Et tandem in fine totius operis: Proprie ea vocari Sa-
cramenta visum est, quæ annexis promissa sunt Signis. Cætera quia Signis non sunt allegata,
vuda sunt promissa. Quo fit, ut si rigide velimus loqui, duo tantum sint in Ecclesiâ Dei Sacra-
menta, Baptismus & Fides, cum in his solis & institutum Divinitus signum, & promissionem
remissionis peccatorum habeamus. Nam Pœnitentiæ sacramentum, quod his duobus accensum,
Signo visibili & Divinitus instituto caret, & aliud non esse dixi, quàm viam ac reditum ad
Baptismum. Hæc omnia ibidem Megalander, quorum aliquam partem Bellarminus
etiam exscripsit, exque iis mentem per omnia sanam & orthodoxam fatis percipere po-
tuisset, nisi peregrinam & absurdam ad fingere maluisset, Lutherum in super alicujus in-
constantia arguens, quod à principio libri tria, in fine autem, ob defectum Signi visibilis
à Deo instituti in Pœnitentiâ, duo tantum statuerit Sacramenta, quam tamen incon-
stantiam ipse Lutherus amoliri studuit per apertissimam distinctionem inter Sacramen-
ta propriè & latiori significatione sic dicta, de quâ distinctione etiam supra in loco di-
ctum est ex Augustino. Nunc quoad præsentem, de quâ hic in specie sermo est,
Controversiam, etiam si Lutherus in primâ verborum parte à Bellarmino etiam de-
scriptâ Baptismum dixerit esse Pœnitentiam, eo nimirum sensu, quo antehæc vidimus
Baptismum ab Augustino etiam fuisse dictum Fidei Sacramentum; sicut tamen malè
quis ex hæc Augustini doctrinâ, imò contra Augustini mentem concluderet, ipsam
Fidem quoque dici debere Sacramentum, & Fidem atque Baptismum esse rem,
unam eandemque; ita non meliori consequentiâ Bellarminus ex his Lutheri verbis
argumentatur, Eum pro uno eodemque Sacramento Baptismum & Pœnitentiam
habuisse, quæ tamen duo Lutherus apertissimè distinxit, Pœnitentiam esse dicens
viam ac reditum ad Baptismum, & per Fidem, præcipuam Pœnitentiæ partem, ad
promissionem DEI in Baptismi Sacramento exhibitam reverti scribens, quo nihil
manifestius ad præsens Institutum dici aut scribi potuit, utut Lutherus ob id, tan-
quam novum errorem, ut Bellarminus monet, à Synodo Tridentinâ non-nisi di-
ctum anathema reportarit, Chemnitio mysterium Iniquitatis ad illud caput & Cano-
nem, quibus de hæc Quæstione Patres ibidem conscripti egerunt, verbis sequen-
 Exam. *tibus revelante: Si hoc tantum dicere voluissent Patres Tridentini, Pœnitentiam*
 Frid. C6c. *aliquid aliud esse, quàm Baptismum, & eos, qui post Baptismum sunt lapsi, si conver-*
 Tom. II. *tantur, non repetito abluendos Baptismo, sed per Pœnitentiam Deo esse reconcili-*
 P. m. 213, *andos, non sanè tam prolixo opus fuisset capitulo, nec tam operoso anathemate.*
Sed longè aliud est, quod ipsi prolixum hoc expressit capitulum. Sentiant enim ac
docent, per peccata, quæ post Baptismum committuntur, ipsam virtutem, effica-
ciam & gratiam Fœderis illius, quod in Baptismo Deus nobiscum inicit, prorsus amit-
ti & irritum fieri, ita ut in verâ Pœnitentiâ fides ad gratiam Baptismi nullo unquam
tempore & modo possit reverti, sed jam circumspicienda sit alia tabula, nostrâ videli-
 cct

» cet operationis in Contritione, confessione & Satisfactione, cujus virtute ex peccatorum undis enatemus, & ad Salutis portum vehamur. Quia igitur hoc modo efficitur, & alia ratio reconciliationis cum Deo & remissionis peccatorum proponitur, diversa ab ea, quæ Fidei in gratuita Evangelii promissione propter Christi meritum offertur & in Baptismo obsignatur; nostri falsam hanc opinionem reprehendunt, & ex Verbo Dei ostenderunt, nos per Baptismum in participationem promissionis Evangelii & in communionem meritorum Christi fœdere perpetuo ita adsumi, ut in eo vel perseveremus, vel si per peccata inde exciderimus, ut per Pœnitentiam fide ad Fœdus in Baptismo nobis obsignatum redeamus. Ut ita Pœnitentia non sit nova ratio promerendæ remissionis peccatorum per opera nostra, sed reditus tantum ad gratuitam promissionem remissionis peccatorum propter Satisfactionem Christi Mediatoris, quæ in Baptismo donata nobis est & obsignata, ita ut ad eam habeamus reditum post quemcunque lapsus, non septies, sed septuagies septies. Præmitti hæc ex Luthero & Chemnitio, ad quorum utrumque ipse Bellarminus provocavit, necessarium debuerunt, ut statu Controversiæ cognito de Bellarmini methodo agendi eò melius Lectori constet, ac manifestum fiat, quid de Quæstione hæc statuendum sit. Et quem ad modum ex his patet, falsò imputari Luthero & Ejus discipulis, quasi Baptismum & Pœnitentiam pro uno eodemque Sacramento haberent, libris Symbolicis & Institutionibus Catecheticis contrarium planè testantibus, dum de Baptismo & Pœnitentiâ sub diversis agitur titulis & distinctis inter se capitulis; ita ne Bellarminus tamen hic etiam aliquid obtinuisse videatur, non præter rem erit, quæ ad suæ opinionis veritatem contra Sententiam Evangelicorum, ut minus sincerè propositam, ex Augustino præprimis adduxit, sub breve Examen vocare, atque ostendere, Augustinum Doctorem hic etiam à partibus Evangelicorum stare, testem videlicet Evangelicæ Veritatis perpetuum.

Dupliciter autem ad suas partes Sanctum Patrem trahere conatur Bellarminus. Primum ubi Tridentinæ Synodi Sententiam è Scripturæ testimoniis demonstrare satagit, inter quæ tertium numero & ordine ex autoritate Pauli Apostoli hoc est: *Impossibile est, eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam celeste Donum, & participes facti sunt Spiritus Sancti, & prolapsi sunt, rursus renovari ad Pœnitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsum Filium DEI & ostentui habentes.* Ad hunc locum ita scribit Bellarminus: *Non negat Apostolus, posse lapsos post Baptismum Deo per Ecclesiam reconciliari, ut falso Novatianos sensisse nostri etiam adversarii concedunt; quomodo enim Paulus negaret, lapsos post Baptismum reconciliari posse, qui Corinthium post Baptismum gravissimo scelere inquinatum reconciliari permisit; sed negat, renovari posse per Baptismum, sic enim hunc locum intelligunt Chryostomus, Theodoretus, Oecumenius, Theophylactus, Ambrosius. Idem apertissime etiam docet Augustinus, in Expositione Epistolæ ad Romanos inchoatâ propè finem, ubi notat, eos, qui post Baptismum labuntur, curari posse per Pœnitentiam, non autem renovari, quod proprium sit Baptismi. Idem habet etiam Author libri de verâ & falsâ Pœnitentiâ, qui habetur in quarto operum Augustini Tomo. Deinde loci circumstantiæ vix patiuntur accipi aliter verba Apostoli. Nam initio capituli monet Apostolus Ebræos, ut non respiciant iterum ad primordia Baptismi, & Fidei, & Pœnitentiæ, quæ Baptismum præcedit, estque veluti fundamentum adificii spiritualis, inquit: Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectionem feramur, non rursus jacentes fundamentum Pœnitentiæ ab operibus mortuis, & Fidei in Deum, Baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum & Judicii extremi. De quibus Pauli verbis loquens Augustinus inquit: Hæc omnia pertinere ad initia Neophytorum, satis aperte Scriptura testatur. Reddit autem in sequentibus verbis rationem Apostolus, cur non oporteat ad illa respicere primordia, cum ait, Impossibile est enim &c. ac si apertius diceret, quia non contingit, nisi semel, ea renovatio, quæ habetur per Baptismum. Describi verò Baptismum per illuminationem, dubitari non potest: inde enim omnes Veterum, ac maxime Græci Patres, baptizari dicunt illuminari, & Baptismum adpellant Luminis Sacramentum. Deinde, ubi Bellarminus ex traditione Veterum hanc Tridentinæ Synodi doctrinam contra Evangelicos demonstrare ulterius laboravit, tribus iterum Augustini usus est testimoniis, ex quorum numero primum hoc est: *Si infans post Baptismum propria incipiat habere peccata, illa non regeneratione auferuntur, sed aliâ curatione sanantur.* Secundum: *Si factum est à Catechumeno homicidium,**

conf. Huter. LL. Theol. pap. 754 & seqq.

Ebr. 6.

cap. III.

de Fide & oper. c. 8.

Epist. ad Bonif. lib. II. de ad. ult. C. jug. Ba. cap. 10.

Homil. 50 Baptismate abluitur, si à baptizato, Pœnitentiâ & reconciliatione sanatur. In tertio distingue-
 ex lib. 50. re dicit Augustinum tres Pœnitentiæ actiones, unam ante Baptismum, alteram quotidiana
 Homil. nam atq; perpetuâ pro venialibus peccatis, pro quibus adsidue dicimus ad Deû, dimittite
 nobis debita nostra &c. tertiam pro lethaliibus peccatis, quæ post Baptismum committuntur, ac de tertia ista sic loqui Augustinum dicit. *In hac Pœnitentiâ majorem in se quisque exercere debet se veritatem, ut à seipso judicatus non judicetur à Deo.* ad utrumque ex Augustini autoritate argumentum Bellarmini ut in gratiam Lectoris Studiosi aliquid dicatur, de Oraculo in primis Paulino notandum est, impertinenter illud à Bellarmino laudari, sive laudatissimorum quorundam ex recentioribus Interpretum, sive ipsius Bellarmini, sive etiam Augustini de Eo Sententiam attendamus. Præmittere hic autem placet *Guillaudi*, Theologi Seculo antecedente Parisiensis celeberrimi, ad hoc testimonium Apostoli collationem, præsentis Instituto aptissimam, ita scribentis: *Hic locus à quibusdam intelligitur de peccato ad mortem, seu de blasphemia in Spiritum Sanctum, quam non remittendam dixit Christus, neque in hoc seculo, neque in futuro.* Quæris, quod est illud peccatum seu blasphemia? Est, quando aperta Dei Veritas videtur, ita ut victus sit apud rem ipsam in tuo corde & conscientia, quod res ita habet, & aliter esse nequit, & tamen impie audeas dicere & contra contendere, hoc non esse verum, non esse à Deo, esse per versum, esse à Diabolo; qua horrendâ blasphemiâ non vereris gladium Domini contra te stantem, quasi etiam tibi impurè liceat voluntariè contra Deum pugnare. *Hæc ex Marci tertio capite vides, ubi manifestum opus Dei contra Conscientiam tribuebant ipsi Beelzebub Scribæ & Pharisæi. Vnde postquam Evangelista scripsit verba Christi, Qui blasphemaverit in Spiritum S. non habebit remissionem in æternum, addidit, quoniam dicebant, Spiritum immundum habet. Quod si Christus hæc dixit de illis, qui impii erant, & Veritatem suscipere volebant, sed manifestam, ita ut negari non posset, impugnabant; quid accusamus hunc Authorem nostrum, quod illos condemnat, qui verbis non exterius, aut externis solum Miraculis, sed intus in corde illuminati gustaverunt donum caeleste, accepto Spiritu sancto, gustaveruntque bonum Dei Verbum ac virtutes & efficaciam Regni Dei, & tamen ab his omnibus retrò labuntur, & blasphemant gratiam tanto Spiritus testimonio agnitam, id quod infra capite decimo voluntariè vocat peccare? Impossibile est certè, id est, valde difficile, hos renovari ad Pœnitentiam, quia penè à Deo destruntur.* Et si autem in proximè sequentibus statuatur eruditissimus Collator, à Cyrillo & aliis Doctoribus Sacris, hunc locum de Baptismo intelligentibus, non esse abeundum, non tamen priorem Sententiam abolevit, insinuans potius eomet ipso, utramque Sententiam & de blasphemiâ in Spiritum Sanctum, & de Baptismo, id est, Pœnitentiâ & renovatione Baptismali, posse simul stare, sibi que invicem subordinari; quarum neutra tamen Bellarmini inservit proposito, dum blasphemia in Spiritum Sanctum, quia irremissibilis, ad Pœnitentiam non pertinet, & Pœnitentia Baptismalis, de qua Paulus ex Sententiâ etiam Bellarmini agit, alia sit ab ea, de qua Bellarminus disputat. Post *Cajetanum* & *Gagnæum*, notissimos Epistolarum Apostolicarum Tractatores, quamvis etiam *Catharinus* de se fateatur, sibi quoque hunc de Baptismo vel Pœnitentiâ & renovatione Baptismali sensum aliquando placuisse, sed attentius hanc admirandam Sententiam Apostoli considerantem, priorem sensum minimè quidem reprobare, censere tamen, alium esse germanum & Apostolicâ Dôctrinâ dignum, superiorem quoque includentem, quem sequentibus exhibet verbis: *Apostolus hortatur Ebræos, qui debuerant exactius propter legem profecisse, & jam de pueritiâ propter plenitudinem temporis exiisse, ut ad perfectionem perducerentur, si modo Deus permiserit. Contestatur autem eis, quod si illi, qui semel venerunt ad Christum, & usque adeo profecerunt in Evangelio, ut de Veritate illuminati gustaverint illud Gratia & Charitatis Dei caeleste donum, & per hoc participes facti sunt Spiritus Sancti, qui Deus est & Charitas, cujus donum illud est quedam participatio, & gustaverunt jam bonum DEI Verbum, quod est promissio futurorum Bonorum, & virtutes sive potentias Seculi futuri, quoniam acceperunt hic arrham futurae Glorie in futuro seculo manifestande; si, inquam, tales postea fuerint prolapsi, id est, ab his donis deciderint, ita ut Fidem etiam amiserint, (sic hoc in loco prolapsionem intelligo,) impossibile est eos renovari ad Pœnitentiam, id est, redire talem hominem ad priorem statum ac dispositionem, in quo erat prius, & in quo invenitur homo rudis & novus, qui primordis eget illius Sermonis, qui de resipiscentiâ tractat. Nam qui in hoc est status, docilis est Deo, & ad Pœnitentiam atque Fidem duci potest; at postquam inde ventum est in hæc dona Spiritus, & ab his donis jam ingressus homo in Christum, relapsus autem & pravaricator inventus in illo, non amplius in eum redit statum, in quo inveniebatur, quando nihil de*

de Christo cognoverat. Quocirca simpliciter verum sit, impossibile esse, hunc hominem renovari ad Pœnitentiã, scilicet, ut perinde sit, ac si rudis & novus omnino esset, & ita docibilis Deo. Hæc Ille, in omnibus cum Sententiã à Guillaudo recitata conveniens, hoc solum excepto, quod cum ad literam Catharinus cum Paulo talis Apostata & blasphematoris renovationem statuat impossibilem, in eã hæc impossibilitas mutetur in difficultatem, quamvis summam & non facile superabilem. Ucut autem neuter horum in explicatione Sententiæ de Baptismo, sive Pœnitentiã Baptismali vel Baptismi repetitione expressam Augustini faciat mentionem, nisi quod Guillaudus præter Cyrillum ad alios etiam Doctores Sacros provocavit, Augustinum sine dubio simul intelligens: apertius tamen id indicavit Esthivius, omnes Græcos Commendatores pro hæc Sententiã laudans, & Latinorum maximam partem, Ambrosium imprimis & Augustinum, quam gravissimis quoque ex ipso contextu rationibus, & proprietate verborum a postoli scripsit confirmari, non tamen sine alicujus dubii scrupulo, quem indicavit quidem, an verò etiam excemerit, Lectoris esto judicium. Ita autem de eo: Quorsum Apostolus tam sollicitè doceret Ebræos, non posse semel baptizatos iterum baptizari, cum nulla testetur Historia, aliquos fuisse apostolorum tempore, qui Sacramentum Baptismi semel acceptum repeterent, aut repetendum esse docerent? Deindè, nec facile cuiquam erat, hoc Sacramentum, sicut ab Ecclesiã administratur, iterum suscipere; non enim sic in promptu erat Baptisma Christianum, sicut sua Judæis Baptismata, quæ sibi met ipsis adhibebant, quoties immunditiã contraxissent, sed solemnibus ceremoniis & statutis temporibus, nec nisi per Ecclesiæ ministros ea res agebatur. Quod ergò dicunt Patres, (interque eos Augustinus) Apostolum hic loqui de Baptismo non repetendo, id non tam de Baptismi ceremonia, quam de ejus effectu convenit intelligendum. Effectum dico, non characterem, sed eum, qui peccando amittitur, id est, Gratiam regenerationis ac renovationis; non quod amissa semel gratia recuperari non possit, sed quia nullum Deus instituit remedium, quo amissa tam facile recuperetur Gratia, videlicet per modum regenerationis ac renovationis, quam fuerat per Baptismum adquisita. Hoc enim est, quod Apostolus docet, non ita deponi posse sarcinam peccatorum, si quis fuerit relapsus, sicut in Baptismo deponitur ab eo, qui nunquam habuit gratiam; quia pœnitens multum adhuc ea gravatur sarcina, duram lubeundo Satisfactionem, priusquam ad plenam & perfectam perveniat reconciliationem. Hæc & plura, quæ Esthivius ibi habet, etiam ad illustrandam & confirmandam Augustini & aliorum Interpretum de Baptismo vel negata Baptismi iteratione Sententiam scripserit, juxta hypotheses nimirum, quæ à Bellarmino etiam hic attenduntur, non tamen ita satis ex omni parte potuerunt facere ipsi Esthivio, ut non in posterioribus de hoc Pauli Oraculo meditationibus ad Catharini explicationem, à Guillaudo quoque exhibitam, inclinare fuerit visus, sequenti ex Schedis Ejus manuscriptis Additione testimonium perhibente: Videndum est, an hic locus, & aliter ex capite decimo, ex mente Apostoli pertineat ad eos propriè, qui deserunt Ecclesiam & Fidem Christi; hoc enim præcedit illo capite decimo: Non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam. Et videri potest hic Sensus esse ad propositum, quia hoc dicit loco, Non rursus jacentes fundamentum &c. q. d. Si quis per Apostasiam amiserit fundamentum, Fidem Christianam in universum abiciens, ille jam desperatus est, non debet de novo catechizari & renovari. Quamvis verò vocabulum magis ibi non significet totaliter prolapsos, potest tamen de iis hoc loco verificari propter adpositas circumstantias, ex quibus omnino videtur non intelligi aliquis lapsus vulgaris in peccatum mortale, velut in Ebrietatem, fornicationem, detractionem. Et idem est judicium de loco capitis decimi, ubi similiter sunt circumstantiæ multum exaggerantes. Probatio etiam illa, quæ hoc sequitur loco, Terra enim &c. hunc flagitare videtur Sensem. Certè tam hic, quam capite decimo Apostolus peccatum Apostasie valde adgravat, ne quis facile recedat à fraternitate. Ita Esthivius dubiam mentem suam in hujus Oraculi Senu indagando significavit, quamvis in posterioribus, ut dixi, Meditationibus, quæ ex trito Eruditorum proverbio solent, imò & jure debent esse meliores & exactiores, & hinc etiam Veritati propiores, ad eam inclinans Sententiam, quæ si obtineat, (& cur obtinere non possit, nondum hætenus sufficienter est demonstratum:) Bellarminus nihil pro se hic obtinebit. Quin &, quod ad Guillaudi verba jam fuit ostensum, si de Pœnitentiã Baptismali locum haberet Explicatio, comet ipso Sententiã de Pœnitentiã Sacramento, tanquam simul stare non potens, loco cedere deberet. Equidem, ut pro Bellarmini Sententiã hoc addam, si ex mente Pauli agitur

de Pœnitentiâ Baptismali, videlicet, quod prolapsi, quos describit, non possint denuo renovari ad eam; videtur omninò sequi, aliam super adhuc esse Pœnitentiâ, videlicet, quam dicunt Sacramentalem, à Baptismali distinctam. Sed quamvis aliquam in quibusdam circumstantiis concedamus hujus & illius Pœnitentiæ differentiam, non tamen sequitur, species esse diversas, neque ideò negari debet, Pœnitentiâ lapsorum post Baptismum habere respectum & recursum ad illam Baptismi gratiam, cujus in susceptione hujus Sacramenti per Fidem, præcipuam salutaris Pœnitentiæ partem, facti fuerunt participes, eadem Fide promissam à Deo verè pœnitentibus gratiam merito Christi Mediatoris partem adprehendente, & per Sacramentum Eucharistiæ quod ob hanc causam non malè Confirmationis Sacramentum dici potest, obsignante. Id nunc adhuc insuper subjungere placet, etsi *Fromondus*, recens satis Pauli interpres, hanc Augustini & aliorum Sententiâ sequatur in explicando hoc oraculo, *Esthium* quoque & *Riberam* inconstantiâ sine causâ adculpans, hinc pro necessitate Sacramentalis Pœnitentiæ cum Bellarmino antehac argumentantes, postea verò Sententiâ mutantes, ut de *Esthio* in specie est ostensum; *Franciscum Carriere* tamen; Minoritam Gallum, post omnes ferè alios Interpretes, adeòque expensis antecedentium fundamentis & rationibus, statuisse nihilominus, *planior em præ eâ*, quæ ex Græcis Patribus Chrysolomo & Damasceno imprimis, ex Latinis autem Hieronymo, Ambrosio & *Augustino* placuisse scribitur, *esse expositionem*, quam habuisse Dionysium, Anselmum, Lyranum, Aureolum, Hugonem, Titelmannum, Vasquezium, *Riberam* & alios recentiores monet, quæ dicitur, *Paulum loqui de Pœnitentiâ, nimirum non antecedente Baptismum, sed conficiente, eamque dicere impossibilem, id est, valde difficilem, non quibusvis, sed prolapsis, & ex Thoma Sententiâ prorsus lapsis, id est, à Fide apostatis, qui post insignia (Divinæ cognitionis) Lumina & consolationes degustatas à Christo desciscunt.* Meum nunc iterum non est, diversas inter se & antiquorum & recentium Scripturæ Interpretum Explicationes conciliare. Id tantum noto, mirum non sine causâ videri posse, Bellarminum ad probandam, quam sumit defendendam & dixit veritatem, fuisse ausum uti testimonio tam diuersis Explicationibus exposito, & in cuius sensu ipsimet Doctores Papæ non consentiunt. Addo, quod ad præsens Institutum quam maxime pertinet, si ipsis etiam Doctoribus Papæ ab *Augustini* Sententiâ, ad quam Bellarminus provocavit, licuit discedere, id etiam Doctoribus Evangelicis bonâ cum augustissimi Patris veniâ illicitum non esse, si debitâ id cum modestiâ & sine diminutâ Ejus authoritate fiat. Verum non opus est, ut eò perveniatur, cum aliâ ratione possit ostendi, *Augustinum* in hujus etiam Oraculi explicatione, ut videbatur Bellarmino, Evangelicis contrarium non esse. *Primum* ex tribus testimoniis, quæ Bellarminus exhibuit, supra quoque in Controversiâ de *Baptismi* Effectu fuit propositum, hic omninò repetendum, ut de Sancti Doctoris mente eò melius possit constare, Evangelicis, ut dixi, non oppositâ. Ita autem paulò ante finem inchoatæ Expositionis ad Romanos: *Eos, qui jam fuerint baptizati, MELIUS curari dicimus per Pœnitentiâ, non renovari, quia renovatio est in Baptismo, ubi quidem operatur Pœnitentiâ, sed tanquam in fundamento. Manente itaque fundamento, recurari edificium potest; Si autem iterare quis voluerit fundamentum, totum subvertat edificium necesse est.* Notanter observat Augustinus, *melius* hominem curari, quam renovari per Pœnitentiâ dici, eomet ipso indicans, non soli Baptismo adscribendam ita esse renovationem, ut non etiam pertineat ad Pœnitentiâ, toto vitæ cursu agendam & sæpius repetendam, quod alibi clarissimè indicavit, suam de renovationis perpetuâ continuatione Sententiâ sequentibus verbis proponens: *Non ex quâ horâ quisque baptizatur, omnis vetus infirmitas ejus absumitur, sed renovatio incipit à remissione omnium peccatorum, & in quantum quisque spiritalia sapit, qui jam sapit, in tantum renovatur.* Et iterum ibidem: *In Baptismo, quamvis tota & plena fiat peccatorum remissio, tamen si continuò tota & plena etiam hominis in æternam novitatem fieret mutatio, non dico & in corpore, quod certè manifestum est adhuc in veterem corruptionem atque in mortem tendere, in fine postea renovandum, quando vere tota novitas erit; sed excepto corpore, si in ipso animo, qui est homo interior, perfecta in Baptismo novitas fieret, non diceret Apostolus, Et si exterior homo noster corrumpitur, sed interior renovatur de die in diem. Profecto enim, qui de die in diem adhuc renovatur, nondum totus est renovatus; & in quantum novum est renovatus, in tantum adhuc in vetustate est.* Multa in his verbis notatu digna habet Augustinus contra Bellarminum, quæ tamen ob vitandam prolixitatem Lectoris judicio debent commendari. Clarius adhuc in libro de *verâ & falsâ Pœnitentiâ* id expri-

lib. II. de
peccat.
merit.
cap. 7.

II. Cor. 4.

exprimitur, ad quem loco secundo sub Augustini nomine provocavit Bellarminus, ubi sequentia in rem præsentem leguntur verba: *Sunt, qui credunt, usq. ad Baptismum proficere Pœnitentiã, sed postea peccantibus cassam perseverare; gaudent enim singularitate, arrogantes ex hoc, quod non habent, jactantes, se mundos esse, utpotè quasi nihil post Baptismum commiserint, undè jure possint dolere.* Hi sinistrè omnia intelligentes, vires ex auctoritate Sanctorum sumentes, & sequentes Patrem mendacii, mendaciter exponunt, quod concordat veritati. Legant in Apostolo, quod intelligere nolunt. Et postquam Pauli verba adduxit: *Si superbia eos non excacasset, viderent, Apostolum non ita esse destructorem sui laboris atq. sui gaudii.* Quos enim per Epistolas correxit, nisi qui post Baptismum ceciderant, & in peccato perseverabant? *Gentiles enim visitabat corporali presentia, & Rationibus & Miraculis eos confutans. Quomodo scriberet infidelibus, ipsis Eidem multipliciter contradicentibus? Hunc lapidabant, virgis cadebant; & eis scriberet, ut se corrigere?* Cur autem infidelibus indiceret correctionem, si de salute eorum desperaret? *Quomodo scriberet, qui scienter & necessarîo nihil omnino proficeret? Si non possent renovari per Pœnitentiã, cur predicaret eam?* Quæ ibidem plura sequuntur, non addo, incurius etiam de methodo disputandi, quæ in his observatur verbis; id tantum noto, renovationem, quam Augustinus Baptismo tantum adscripsisse visus fuit Bellarmino, hic expressè etiam Pœnitentiæ adscribi, id quod in antecedente Testimonio uberius fuit declaratum ut adeò, quæ fit per Baptismum renovatio, ab eâ, quæ per Pœnitentiã fit, non sit specie diversa, sed hæc potius sit illius continuatio, hæc ad illam, quasi ad fundamentum & radicem habente respectum. Sed & neq. tertius obest Augustini locus Evangelicis, quo contra eos utitur Bellarminus, ex libro de Fide & operibus desumptus, ubi Sanctus Pater institutâ comparatione Baptismi cum exitu Israelitarum ex Ægypto, & traductione eorum per mare rubrum, secutâq. ab Ægyptis liberatione, ex instituto egit de Quæstione, *Num baptizandus sit, qui impiam velit mutare vitam, adstruens, Baptismum Fidei opera præcedere debere, nullâ mentione factâ Pœnitentiæ lapsorum post Baptismum, de quâ tamen hic præprimis controvertitur.* Et si Bellarminus hinc voluit probatum, aliam esse Pœnitentiæ rationem ante Baptismum, vel etiam in Baptismo, aliam verò post Baptismum, Evangelici non erunt adversarii, modò concedatur, quod & omnino concedendum est, utrobique esse vel fuisse respectum ad Baptismum, ibi quidem, quasi terminum ad quem, hic autem, quasi terminum à quo, undè renovatio repetenda venit & postmodum continuanda. Idem quoq. dici debet ad tria Augustini testimonia, quibus porro Bellarminus ex traditione Veterum Ecclesiæ Doctorum contra Evangelicos, inani quamvis conatu militare studuit, quod ex eorum tenore jam patebit. Primum pleniori, quam à Bellarmino proponitur, textu sic habet: *Potest parvulus semel ex parentum carne generatus DEI Spiritu regenerari, ut & ex illis obligatio contracta solvatur; non potest autem semel DEI Spiritu regeneratus ex parentum carne regenerari, ut obligatio, quæ soluta est, iterum contrahatur.* Et idem semel perceptam parvulus Christi gratiam non amittit, nisi propriâ impietate, si etatis accessu tam malus evaserit; tunc enim propria etiam habere incipiet peccata, quæ non regeneratione auferantur, sed aliâ curatione sanentur. Verè hic Augustinus docet, peccata post Baptismum commissa non regeneratione, videlicet nova & iterata, auferri, sed aliâ curatione, nimirum, ut ante dixit, renovatione per Pœnitentiã, quæ respectum ad renovationem in Baptismo inchoatam habeat, sanari, methodo non multum dissimili ab eâ, quam Medici in sanandis corporalibus morbis per recidivatum non semel recurrentibus observare solent, iis utentes remediis, quæ antehac utilia esse Experientia didicerunt, utut fortè mutatis Morbi circumstantiis addere vel demere quid soleant medicamentis, prout ægroti status id requirere videtur. Jam in secundo Augustini testimonio, cum dicitur, *homicidium à Catechumeno perpetratum Baptismo ablui, à baptizato autem Pœnitentiâ & reconciliatione sanari;* nihil aliud significatur, quam quod Baptismi Sacramentum nullo planè modo iterandum sit, & quod Pœnitentiã in baptizato sanetur, quod in non baptizato per ipsum Baptismi Sacramentum abluitur, ibi tamen itidem respectu ad Baptismum habito, utpotè vi cujus homo post Baptismum lapsus verè pœnitens & DEO & Ecclesiæ, non primum conciliatur, sed iteratò & repetita vice reconciliatur, quod non sine fiduciali Gratia in Baptismo collatæ readprehensione fieri, imò hanc Gratia restitutionem quasi ex fonte Baptismali fluere, omninò est & esse debet indubium. Quod tertium verò testimonium attinet, etsi non planè omni careat suspitione de aliqua Augustino factâ suppositione, tamen nec illud quidquam infert, quod Bellarmini causam juvet, Evangelicorum causæ autem noceat. Nam eo ipso, quo

Augustinus, vel quisquis illarum quinquaginta Homiliarum author est, pœnitentiam hominis in tres dividit actiones, quarum prima Baptismum antecedit, loquens videlicet de adultorum Baptismo, duæ posteriores autem sequantur Baptismum, & vel propter quotidianas infirmitates, quibus Sancti etiam non carent, vel propter enormia contra expressam Decalogi literam flagitia suscipiantur, Pœnitentiam Baptismalem à Sacramentali, ut Bellarminus vult, tanquam specie diversam non distinguit, sed potius conjungit, vel ad maximum subordinat, unamque ab altera dependere, unam ad alteram habere respectum, unam quoque ab altera vim & efficaciam accipere docet. Nisi enim Pœnitentia vel de quotidianis infirmitatibus, vel de enormibus flagitiis suscepta Gratia Baptismali niteretur, quâ homo cœderi Divino corporique Ecclesiastico fuit insertus, proque membro Regni à Christo susceptus, ordinariè & extra summam necessitatis casum, quem Legi suæ DEUS rigorosè non adstrinxit, sine Baptismi Sacramento locum non haberet, & neque DEO placere, neque etiam Ecclesiæ, ordinem à Christo præscriptum observanti, satis posset facere, quin & tum Baptismi Sacramento, nisi vera Fides ad Gratiam Baptismi respiciens adesset, Pœnitentia, quibuscumque etiam externis requisitæ Contritionis, factæ Confessionis, susceptæ Satisfactionis operibus demonstrata, alium non ferret fructum, quàm antehac Simon Magus tulit, à Philippo quidem baptizatus, à Petro autem ob cordis malitiam justè reprobatus & damnatus. Cætera huc pertinentia Augustini testimonia ex laudato capite de Baptismi effectu sunt omninò repetenda.

CAPVT DECIMVM NONVM ET VIGESIMVM,

D. E.

Tribus Pœnitentiæ partibus,

Nimirum

Contritione, Confessione & Satisfactione in genere.

PRætermitti hic iterum debent Controversiæ de partibus Sacramenti Pœnitentiæ essentialibus, eâ præprimis quæstione, *An præter absolutionem aliquid aliud sit, quod ad Sacramenti hujus rationem atque essentialiam pertinere videatur?* Ut & *An Contritio, Confessio & Satisfactio sint veræ partes Sacramenti hujus?* cùm ipse Bellarminus agnovit, non hæreticos solum, quos vocat, sed & Catholicos quosdam à communi recedere Sententiâ, in illa quidem Quæstione, Scotum, Occamum, Majorem, Almainum, alios, statuentes, *solam Absolutionem Sacramenti hujus essentialiam constitinere;* in hac verò Durandum, docentem, *solam Confessionem esse materialem sacramenti Pœnitentiæ partem, Contritionem verò esse dispositionem, & Satisfactionem esse fructum Pœnitentiæ,* præprimis, quia in utriusque, & prioris quidem satis prolixâ tractatione nulla planè Augustini intercurrit mentio, neque etiam potuit intercurrere, dum hæ Quæstiones Augustini tempore non fuerunt controversiæ; sed à Scholasticis demùm Doctõribus motæ, à quorum Successoribus hodiernum pro & contra, ultrò citròque ventilantur, in signum videlicet illius jactatæ unionis, cujus gloriam Papæ pro Veritatis documento sibi constanter, vel potius pertinaciter contra Evangelicos attribuere solent. Prætermittis, inquam, his Quæstionibus controversis, utpotè quæ partim Evangelicis non propriæ, sed ex ipsâ Bellarmini confessione cum Doctõribus quibusdam Catholicis seu Papæis sunt communes, partim neque his cum illis communes, sed his, id est, Papæis propriæ sunt, & quod præsertim ex Instituti ratione venit observandum, nulla in eis Augustini intercedit autoritas, hic quam maximè attendenda; eam nunc adgredimur Controversiam, quam vis brevissimè quoad generalia tractandam, (specialioribus ad sequentis libri Examen reservatis) quæ Evangelicis propria est cum Papæis, de partibus nimirum, ut Bellarminus loquitur, Sacramenti Pœnitentiæ materialibus, sive, ut amplius suam explicat mentem, *de actionibus in homine Pœnitentiam agente necessariis, ut Absolutionem percipere, & cum DEO in gratiam redire posse;* Evangelicis duas partes, videlicet, *Contritionem & Fidem;* Papæis autem tres, *Contritionem cordis, Confessionem oris, Satisfactionem operis* ad normam Synodi Tridentini statuentibus. Has ut Bellarminus post aliorum Ecclesiæ Doctõrum autoritatem laudatam ex Augustino quoque ostendat, hoc Ejus testimonio ad Regii in Pf. 146. Platis verba: *Qui sanat contritos corde; utitur: sanat contritos corde, sanat confitentes, sanat seipso punientes.* Ubi perspicuè audis tres veræ Pœnitentiæ partes, inquit Bellarminus. Quia autem non nescivit, quid ex Evangelicorum parte ad hoc Augustini & similia aliorum Ecclesiæ Doctõrum testimonia soleat responderi, idè Chemnitii objectionem sibi non prætereundam esse duxit, quam verbis sequentibus proponit: *Peteres*